

Шевчук В. М.,
доктор юридичних наук, професор,
в.о. завідувача кафедри криміналістики,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
провідний науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені
академіка В. В. Сташиса НАПрН України,
заслужений юрист України, Харків, Україна

ІННОВАЦІЙНІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Широкомасштабна військова агресія РФ та запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на усі сфери нашого життя, у тому числі й на систему кримінальної юстиції. У такій ситуації органи правопорядку та загалом уся наша правова система зіштовхнулася із безпрецедентними викликами, з новими реаліями сучасної дійсності в умовах війни. Головним завданням у таких умовах гостро постають проблеми необхідності забезпечення та зміцнення обороноздатності нашої держави, найскорішої перемоги над російськими окупантами, протидія злочинам проти основ національної безпеки, проведення контрдиверсійних заходів, забезпечення належної організації роботи з виявлення, збирання, фіксації та збереження доказів порушення норм міжнародного гуманітарного права з боку РФ під час війни проти України [7, с. 798].

Крім цього, в умовах війни серед кримінальних проявів, які на сьогодні є особливо небезпечними та достатньо поширеними, є корупційні кримінальні правопорушення, які нині набувають організованого та латентного характеру, скоєння яких дискредитують діяльність органів державної влади й управління, підривають економіку та національну безпеку української держави. Спостерігається, що такі корупційні кримінальні прояви у воєнних реаліях сьогодення мають високий рівень їх таємності і прихованості, зростає «професіоналізація» цієї організованої злочинної діяльності, мають місце негативні

наслідки в органах державного та військового управління, що негативно впливає на вирішення завдань забезпечення обороноздатності держави та досягнення перемоги над російським агресором.

Насьогодні в Україні рівень корупції є досить високим, незважаючи на те, що було багато змін, які стосуються антикорупційного законодавства, антикорупційної експертизи. Протягом останніх років активно змінювалось законодавство для приведення його у відповідність до європейських стандартів. Варто відзначити, що не завжди такі зміни приводять до позитивних результатів. З позитивних результатів є те, що Україна піднялась в рейтингу країн з низьким рівнем, посиливши своє становище у декілька позицій. Варто зазначити, що Україна піднялася у рейтингу «Індекс сприйняття корупції», складеному організацією Transparency International за 2022 рік. Україна посіла 116-те місце зі 180 країн, набравши 33 бали. В 2021 році Україна посідала 122-ге місце [8].

У звіті зазначається, що незважаючи на низькі показники, постраждала від війни Україна є однією з небагатьох країн, яка значно покращила свої результати, набравши вісім балів з 2013 р. Країна давно бореться із системним зловживанням владою, але зробила важливі кроки для покращення контролю та підзвітності. За словами регіональної ради Transparency International у Східній Європі та Центральній Азії Алтинай Мирзабекової, повномасштабне вторгнення росії в Україну у стало “найжорстокішим результатом нестримної корупції та клептократії” за весь 2022 рік. Крім цього, як відмічено у звіті, Російське вторгнення в Україну в лютому 2022 року стало яскравим нагадуванням про загрозу, яку становлять корупція та відсутність підзвітності уряду для глобального миру та безпеки [4]. Не дивлячись на це, сьогодні в реаліях воєнного часу в Україні корупція стала чинником, що реально загрожує національній безпеці та конституційному ладу держави, перешкоджає імплементації належних антикорупційних норм в сучасне українське законодавство, створює перешкоди для європейській інтеграції України.

Вбачається, що трансформація злочинності в Україні під час війни значно вплинули на зміну пріоритетів завдань криміналістики та особливості формування

і застосування криміналістичних знань в умовах воєнного стану. За таких обставин головним завданням криміналістики є розроблення та застосування засобів, прийомів та методів, що дозволяють збирати, досліджувати, використовувати доказову інформацію в умовах війни та глобальних загроз. У зв'язку із цим, гостро постало питання щодо створення та запровадження дієвого та ефективного захисту відносин, що забезпечують протидію корупції в Україні.

В таких умовах гостро актуальним є підвищення ролі криміналістики у розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, підвищення ефективності їх виявлення, розкриття та розслідування. Не випадково, що ще у свій час Ганс Грос, як незмінну мету криміналістики називав «практичну» мету [2]. Тому перед криміналістикою постають завдання, які пов'язані із забезпеченням діяльності органів правопорядку та інших спеціальних суб'єктів такої протидії ефективними криміналістичними рекомендаціями у виявленні та розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень.

Одним із найбільш перспективних напрямів забезпечення протидії корупційних кримінальних правопорушень, на наш погляд, сьогодні набуває їх належне криміналістичне забезпечення, яке набуває комплексного характеру. Успішне забезпечення діяльності щодо розслідування корупційних кримінальних правопорушень передбачає врахування комплексного підходу до вирішення завдань протидії корупції. Серед видів та форм забезпечення діяльності в цьому контексті особливого значення набуває врахування та широке використання: організаційного; інформаційно-аналітичного; психологічного; матеріально-технічного; фінансового; фінансового; соціального; науково-методичного; законодавчого; криміналістичного та ін.

Одним із пріоритетних завдань криміналістики в сучасних умовах є розроблення засад криміналістичного забезпечення розслідування корупційних кримінальних правопорушень, яка має нині досить багато резервів та перспективних практичних можливостей, здатних оптимізувати діяльність по протидії корупції в Україні. Комплексне вирішення цієї проблеми передбачає

врахування трьох напрямів – техніко-криміналістичний, тактико-криміналістичний та напрямок методико-криміналістичний.

Важливим є активне впровадження та застосування сучасних інформаційних технологій, що сприяє розробленню проблем алгоритмізації та програмуванню процесу розслідування таких кримінальних правопорушень. Такий підхід, визначає необхідність розроблення *концепції окремої теорії криміналістичного забезпечення протидії корупційним кримінальним правопорушенням*.

Науковий та практичний інтерес викликає врахування окремих напрямів використання технологій штучного інтелекту при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, зокрема, таких як : 1) аналіз супутникових знімків та геолокаційних міток; 2) аналіз відео- та фотоматеріалів; 3) обробка аудіоматеріалів ; 4) аналіз соціальних мереж; 5) аналіз даних з медичних закладів; 6) розпізнавання обличчя; 7) аналіз текстової інформації; 8) використання БПЛА (квадрокоптерів) та інші напрями [1; 6; 7].

Серед напрямів криміналістичного забезпечення боротьби із такими кримінальними проявами найбільш дієвим є формування та удосконалення відповідної системи окремих криміналістичних методик цієї категорії кримінальних правопорушень, що потребує побудову і впровадження: а) комплексної криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з такою злочинною діяльністю); б) ієрархічної системи ускладнених (родових, міжродових) і простих (видових, підвидових) методик розслідування тощо. Усе це свідчить про важливість, своєчасність та необхідність наукового обґрунтування й розроблення криміналістичних рекомендацій виявлення, розкриття, розслідування та протидії корупційних кримінальних правопорушень і забезпечення подальшого їх впровадження у практичну діяльність [5, с. 450-455].

Вивчення та узагальнення практики показує, що на сьогодні більшість теоретичних і практичних аспектів розслідування таких кримінальних правопорушень залишаються недослідженими, зокрема такі, як криміналістична характеристика і кореляційні взаємозв'язки між її елементами, особливості

виявлення ознак цих кримінальних правопорушень, криміналістичні та організаційно-тактичні проблеми початку кримінального провадження, типові слідчі ситуації й алгоритми їх вирішення, організація і планування розслідування, тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, проблеми розробки та застосування тактичних операцій. Тому розроблення основ комплексної криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень в у сучасних умовах є актуальними.

Враховуючи сучасні завдання адаптації криміналістичних знань до умов воєнного стану, досить актуальними є проблеми перезавантаження криміналістики до сучасних вимог практики. Тому вбачається, що серед найбільш перспективних напрямів наукових досліджень у криміналістиці сьогодні є такі: розроблення та застосування інноваційних криміналістичних продуктів щодо підвищення ефективності розслідування корупційних кримінальних правопорушень; криміналістичне забезпечення діяльності суб'єктам протидії корупційних кримінальних правопорушень; побудова та застосування відповідної системи окремих криміналістичних методик таких корупційних кримінальних правопорушень тощо. Вирішення таких завдань та створення відповідного механізму передбачає запровадження ефективної системи протидії корупційним проявам в державі.

Таким чином, в реаліях сьогодення ефективність протидії корупції в Україні є комплексною проблемою, яка охоплює цілу систему заходів та напрямків, що потребують об'єднання зусиль державних органів, різних міністерств та відомств, органів правопорядку та науковців, щоб спрямувати таку сумісну діяльність на вирішення наявних нині проблем, особливо в сучасних реаліях воєнного часу. Тому сьогодні необхідно активізувати науково-методичний та кадровий потенціал для забезпечення ефективної роботи та вирішення завдань протидії корупції та загрозам економічній, фінансовій, воєнній безпеки нашої держави, як складових національної безпеки України.

Список використаних джерел:

Baltrūnienė J., Shevchuk V. Artificial Intelligence Technologies in Law Enforcement and Justice: Ukrainian and European experience. *Цифрова трансформація кримінального провадження в умовах воєнного стану* : мат-ли круглого столу (м. Харків, 23 груд. 2022 р.). Харків, 2022. С.135-140.

432 р.

Konovalova V.O., Shevchuk V.M. Application of digital technologies in criminalistics in the conditions of war. *Цифрова трансформація кримінального провадження в умовах воєнного стану*: матеріали круглого столу (м. Харків, 23 груд. 2022 р.). Х.: Право, 2022. С.141-146.

4. Україна піднялася в рейтингу «Індекс сприйняття корупції»

5. Шевчук В.М. Формування та реалізації криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2022. С. 450 – 455.

6. Шевчук В.М., Авдєєва Г.К. Використання технологій штучного інтелекту та спеціальних знань у розслідуванні воєнних злочинів. *Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану* : монографія; Нац, акад. прав. наук України. Харків: Право, 2023. С. 491-

Shevchuk V. M. Criminalistics support for the investigation of military criminal offenses and war crimes: digitalization, innovations, prospects. *Military offences and war crimes: background, theory and practice*: collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. Pp. 795-822.

С

о

г

г

и

р

т

і

о